



Handlingsplan för en giftfri förskola och skola

2015-11-16

Varför ska Staffanstorps Montessoriförskola bli giftfri?

Idag lever vi i en värld full av miljögifter i vår vardag. Barn är mer känsliga för kemikalier och miljögifter än vuxna. Det beror bland annat på att barns kroppar inte är färdigutvecklade. Barn andas till exempel snabbare och äter och dricker mer i förhållande till sin vikt jämfört med vuxna.

De utforskar dessutom sin omgivning genom att smaka och suga på saker och har en tunn och ömtålig hud. Det medför att om de utsätts för samma mängd av ett ämne som en vuxen kan de ändå få i sig mer. Vissa ämnen som är hormonstörande kan dessutom påverka barnens utveckling negativt. Att minska mängden farliga kemikalier är även viktigt utifrån risken för att även om varje enskilt ämne inte överstiger tillåtna gränsvärden, så kan de tillsammans få en mycket större effekt och vara potentiellt farligare än det enskilda ämnet.

Därför har en handlingsplan för giftfri förskola och skola antagits på Staffanstorps Montessori. Syftet är att i möjligaste mån minska kemikalier och miljögifter och därmed bidra till att våra barn och personal får mindre och färre gifter i sig. Eftersom yngre barn är känsligare och mer utsatta än äldre, är förskolan prioriterad inom vissa områden.

Kemikalieinspektionen och Miljöstyrningsrådet arbetar med frågorna på nationell nivå och Naturskyddsföreningen startade 2013 projektet Giftfri förskola som har uppmärksamats mycket i media. Arbetet resulterade i en rapport- Rapport Operation Giftfri Förskola – Tips till förskolor och föräldrar som publicerades 2014.

Regeringen gav Konkurrensverket i uppdrag att ta fram upphandlingskriterier samt utveckla ett helhetsstöd för en giftfri förskola. Konkurrensverkets kravpaket för giftfri förskola lanserades i maj 2015. De här dokumenten har varit utgångspunkt för handlingsplanen.

Syftet stämmer väl överens med montessoripedagogiken både vad gäller de material som används i undervisning och miljö men även montessoripedagogikens grundtankar. Inom montessoripedagogiken betonas att allting har ett samband och att vi alla är beroende av varandra, naturen och miljön. Maria Montessori kallade det "Cosmic Education".

Målet är att ge barnen en vision, en vision av universum, av det harmoniska systemet, om ordningen, om utvecklingen från världens skapelse och fram till nu, om livets mångfald. Händelser och företeelser som har ägt rum och som äger rum nu, presenteras i ett sammanhang. De ses ur flera perspektiv, främst ett ekologiskt, historiskt och globalt sådant. Målet är att barnet så småningom ska utveckla den självständighet och mognad som krävs för att se den nuvarande situationen klart och för att realistiskt kunna föreställa sig framtiden.

Arbetet kommer att starta med en inventering av vår miljö samt en översyn av våra inköps- och städrutiner. En del åtgärder är enkla att utföra, och vi är övertygade om att mycket i vår miljö redan överensstämmer med de rekommendationer som finns, det handlar mer om att öka medvetenheten och gör genomtänkta inköp framöver. Andra åtgärder kan vara av större art och kan komma att innebära en del kostnader och/eller mer genomgripande förändringar som inte alltid är i vår makt att förändra snabbt.

Det handlar om att göra smarta val och prioritera rätt, det som är minst bra kan rensas bort direkt men det viktigaste är att de nya produkterna som köps in är bra. När det köps nytt ska det köpas rätt. Likaså att vid förändringar och underhåll av de hyrda lokalerna så ska

utifrån den rådande kunskapen och de olika alternativen som finns alltid rätt val göras. Styrelsen och personalen ansvarar för att i den ordinarie budgetprocessen peka ut vilka behov som finns. Det är viktigt att poängtera att detta är ett långsiktigt arbete, några åtgärder kan göras direkt medan andra kommer att genomföras på sikt.



Åtgärdsområden

Åtgärder genomförs inom fem olika områden:

1. Rensa bort och fasa ut
2. Inköp och upphandling
3. Mat och tillagning
4. Rutiner för städning och hygien
5. Byggnad och utomhusmiljö

Tidplan med uppföljning

Tidplan för åtgärder redovisas som en egen sida i handlingsplanen. Tidplanen skall vara ett levande dokument som förändras efter behov. Åtgärder och rutiner skall följas upp minst en gång varje år på vårterminen. Fullständig uppföljning med avstämning för respektive åtgärd ska göras i samband med årsredovisningen varje år, detta för att säkerställa att även de åtgärder som planeras längre fram eller som pågående under en längre tid faktiskt har påbörjats och genomförs alternativt finns med i åtanke när nya beslut tas.

Bilagor

- Bilaga 1– Inköpsguide
- Bilaga 2– Riktlinjer för inköp av livsmedel och köksattiraljer

1. Rensa bort och fasa ut

Miljögifter sprids från många vardagsprodukter som soffor, golv, kläder och leksaker. I förskolan och skolan är det därför viktigt att ta bort och fasa ut sådant som inte barnen bör ha i sin omgivning eller leka med.



Leksaker

Ta bort "äldre" plastleksaker

Innan 2007 tilläts mjukgörande ftalater med reproduktions- och hormonstörande egenskaper i leksaker. Bollar, leksaksdjur och dockor är exempel på leksaker som ofta är tillverkade av mjukgjord PVC.

Leksaker producerade efter juli 2013 är säkrare, eftersom det sedan dess inte längre är tillåtet att en leksak innehåller lika höga halter reproduktionstoxiska, mutagena och cancerogena ämnen som tidigare. Lite förenklat kan man säga att leksaker av mjukgjord plast inkluderar allt som är mjukare än Lego-bitar. Mjukgjord plast inkluderar med andra ord även leksaker såsom dockor, leksaksdjur, m.m.

Ta bort plastleksaker som är tillverkade utanför Europa

I Europa ställs kemikaliekrav vid leksakstillverkning. De kraven gäller dock inte för leksaker som säljs här men tillverkas utanför Europa.

Ta bort plastleksaker som känns klibbiga eller hala

Det klibbiga kan vara ftalater som läcker ut. När de släpper från plasten kan det kännas klubbigt eller halt.

Ta bort plastleksaker som luktar

Leksaker som luktar starkt, antingen kemiskt eller parfymerat, ska undvikas eftersom de kan innehålla ämnen som är allergiframkallande.

Ta bort bland utklädningskläder

Ta bort väskor eller andra saker i konstskinn eftersom de ofta innehåller PVC-plast med ftalater och ibland bly. Billiga smycken eller bijouterier som känns tunga kan innehålla stora mängder hälsoskadligt bly och kadmium. Allergiframkallande nickel kan också förekomma. Kläder som har detaljer i metall kan innehålla bly, kadmium och nickel. Ta även bort kläder och skor av mjukgjord plast som t ex plastsandaler och plastförkläden vid måleriaktiveter.

Smink för barn är ofta dåligt märkta. Det har hittats barn-smink innehållande bly, och teatersmink innehåller ofta allergiframkallande konserveringsmedel och bör därför undvikas för barn. Smink till dockor bör inte användas på barn.

Ta bort farligt skapande- och pysselmateriel

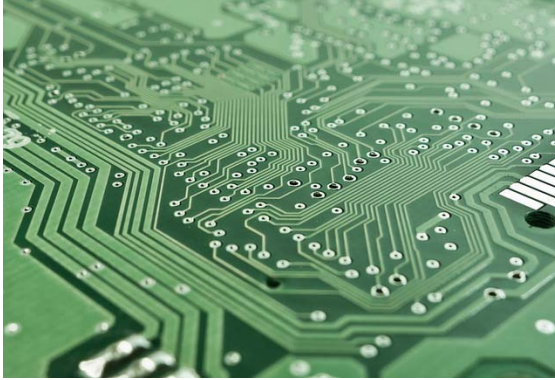
Ta bort kriter och annat pysselmateriel som innehåller farliga ämnen. Kriter har återkommande vid tillsyn visat sig kunna innehålla olagliga halter bly.

Pennor och tuschpenner kan innehålla organiska lösningsmedel, vilket inte är lämpligt för barn. Pennor skall inte innehålla toluen, bensen eller xylen. Dock är de flesta kriter, färger och limmer avsedda för barn, vattenbaserade idag. Fingerfärger har visats kunna innehålla nitrosaminer, vilket kan vara cancerogen.

Leks med utan att vara leksaker

Ta bort farliga "leksaker" som inte är tillverkade för att vara leksaker

Föremål som inte är leksaker och som inte är lämpliga för barn eftersom de innehåller skadliga ämnen skall tas bort. Elektronik innehåller diverse mindre bra ämnen. All eventuell gammal elektronik som barnen leker med ska rensas bort. Det kan till exempel vara avlagda



mobiltelefoner eller tangentbord som lämnats in till förskolan. Plasthöljen och kretskort i elektroniska apparater som tv-spel och stereoapparater kan ofta innehålla bromerade flamskyddsmedel. Bly kan finnas i lödpunkter och elkablar innehåller ofta ftalater.

Annat som ibland används i lek kan vara slangar, golvbitar, bildäcksmaterial och liknande. Även detta skall tas bort eftersom det kan finnas farliga ämnen i dessa.

OBS! Elektronik som används inom ramen för undervisning berörs inte av detta.

Inredning

Byt ut soffor och lekkuddar från 70-80 talet

De innehåller sannolikt bromerande flamskyddsmedel. Vissa sorters bromerande flamskyddsmedel har förbjudits, därför är nya möbler och kuddar bättre än gamla. Äldre skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Byt ut gamla sov madrasser

Äldre madrasser innehåller sannolikt flamskyddsmedel som idag är förbjudna. Skumgummi kan även innehålla bly. Överdragen är oftast av PVC-plast och kan, om de är gamla, innehålla de sex ftalaterna som är förbjudna idag. Nya madrasser som säljs kan också ha överdrag av PVC-plast men det finns också alternativ. Välj om möjligt ftalafritt eller PVC-fritt.

Byt ut förvaringslådor i plast

Många förvaringssystem produceras i plast. Välj i möjligaste mån förvaringslådor i trä.

Fasa ut kemikalier

Man bör tänka igenom vilka kemikalier som egentligen behövs och rensa bort onödiga kemikalier. De som behövs ska förvaras säkert, med förteckning och säkerhetsdatablad.

Sortera avfall rätt

Genom att sortera enligt avfallsslagen ökar materialåtervinningen och gifter sprids inte i onödan i vår miljö.

2. Inköp och upphandling

En viktig del handlar om att köpa in rätt saker när man köper nytt så att inte fler miljögifter förs in. Den som köper in produkter har ett ansvar att välja de bästa ur sortimentet. Det ställer dock krav på att det finns bra produkter att välja på ur sortimentet. Att påverka våra leverantörer genom att visa på efterfrågan av miljövänliga produkter är en del av arbetet. Fråga efter företagets miljöplan vid upphandling av tjänster.

Det är extra viktigt att produkter och material som barnen ofta kommer i kontakt med innehåller så få skadliga ämnen som möjligt.

Vid inköp av nya produkter ska vi därför titta på vad de innehåller. Nedanstående produkter är extra viktiga att kontrollera innan inköp. **Se bilaga 1- Inköpsguide** när det är dags att köpa nytt.



- Hygienprodukter
- Städprodukter
- Pedagogiskt material
- Pysselmaterial
- Leksaker
- Inredningsdetaljer (korgar, prydnader, lådor osv.)
- Lampor
- Möbler
- Textilier
- Husgeråd

3. Mat och tillagning

Hur vi tillagar och förvarar mat har stor betydelse för att minska intaget av skadliga ämnen när vi äter. För inköp **Se bilaga 2- Riktlinjer för inköp av livsmedel och köksattiraljer**



Öka andelen ekologiska råvaror

Med ekologisk mat slipper barnen bekämpningsmedelsrester i maten, samtidigt som stora mängder farliga bekämpningsmedel inte heller sprids i miljön. Boskapsdjuren har större möjlighet att vistas i sina naturliga miljöer och ha sitt normala beteende. Med mindre mängd kött, som oftast är hälsomässigt bättre, behöver inte kostnaden för mer ekologiskt öka.

Undvik plast och teflon vid tillagning och servering

Byt ut plastredskap och förvaring i plastlådor

Plast som upphetas eller kommer i kontakt med varm mat släpper ifrån sig mer kemiska föreningar som kan vara skadliga för hälsan. Undvik därför att använda plastredskap och plasttillbehör vid matlagning och servering. Undvik att värma och förvara mat i plastkärl.

Byt ut teflonpannor

Många non-stick-beläggningar (s.k. teflon) tillverkas med högfluorerade ämnen som är giftiga. När produkterna tillverkas sprids rester från tillverkningen ut i miljön. Hög-fluorerade ämnen är oftast oerhört svårnedbrytbara, och de kan ansamlas i kroppen. Använd rostfritt eller gjutjärn istället.

Använd inte plasttallrikar, plastmuggar, plastbestick och plasttillbringare.

Använd istället porslin, glas och metall. Studier visar att upp till 90 % av alla kommersiella plaster läcker hormonstörande ämnen, särskilt i kontakt med värme, samt på att plastkemikalier generellt släpper i kontakt med värme. Melaminplast, t.ex., tillhör de material som oftast läcker mer farliga kemikalier än tillåtet.

Undvik att använda vinylhandskar i köket

Vinylhandskar är gjorda av PVC och kan innehålla stora mängder mjukgörande ftalater som frigörs från materialet vid användning. Alternativa material är nitril, latex, neopren och polyuretan. Latex kan orsaka allergiska besvär som ofta förvärras av pudret i handskarna. Engångshandskar av nitril rekommenderas ur miljö och hälsosynpunkt.

Undvik konservburkar

Beläggningen på insidan av konservburkar innehåller Bisfenol A, BPA som bland annat är hormonstörande. Andelen mat från konservburkar ska därför minimeras.

Spola kranvatten

Vattenledningar kan bland annat laka ur bly och koppar i vattnet. Bakterier kan också växa i vatten som står stilla. En bra grundregel är därför att spola tills vattnet är riktigt kallt.

4. Rutiner för städning och hygien

Undersökningar visar att damm kan bidra med en stor del av barns intag av flamskyddsmedel och andra miljögifter. Eftersom barn rör sig nära golvet är det viktigt med en god städning och hygien för att minska små barns exponering för farliga kemikalier och miljögifter.

God hygien är viktigt inte bara för att minska smittspridning utan även för att minska intaget av skadliga ämnen. Många kemikalier släpper från produkterna och samlas i dammet, därför är bra städning en viktig del av arbetet. Förskola och skola städas regelbundet av en städfirma men viss städning utförs av personal och föräldrar. För att förbättra inomhusmiljön ska vi göra följande:



Tvätta händerna ofta

Barnen på förskolan ska tvätta händerna ofta. När de har varit ute, vid toalettbesök och innan måltid är minimum. Det är svårt att kontrollera allt som barnen rör vid på förskolan, därför är det särskilt viktigt med handtvätt för att minimera risken att de skadliga ämnena kommer in i kroppen när de slickar och suger på händerna.

Tydliggöra rutiner för städning

Det ska finnas en tydlig ansvarsfördelning där det framgår vad städfirman, personalen och föräldragrupper ska göra. På så sätt säkerställs att inget faller mellan stolarna och att allt städas tillfredställande.

Tvätta textilier

Alla nya textilier ska tvättas innan användning, det gäller även kuddar och mjukdjur. Nya textilier kan innehålla rester av kemikalier från tillverkningen och mycket av dem försvinner vid tvätt. Det är viktigt att tvätta alla textilier som gardiner, filter och mjukdjur regelbundet eftersom textilier samlar damm och damm binder diverse skadliga ämnen.

5. Byggnad och utomhusmiljö

För att skapa bättre miljö handlar det inte bara om vad man fyller förskolan/skolan med utan även hur det byggs och renoveras. Det gäller både byggnaden och gården. Staffanstorps Montessori hyr sina lokaler men bör följa följande rutiner inför förändrings- och underhållsarbete.



Välj rätt material vid ombyggnad

Ställ krav på konsulter, hantverkare och arbetsgrupper så att de använder material som är godkända ur miljösynpunkt. Material kan kontrolleras i BASTA-registret, Sunda hus eller Byggvarubedömningen.

Inventera lokalernas ytskikt

Äldre material, lack och färg kan innehålla kemikalier som inte längre är acceptabla i vår miljö. Äldre PVC-golv kan t.ex. innehålla blyföreningar som stabilisator i materialet och mjukgörande ftalater. En inventering bör göras. Vid diskussion om eventuellt byte av material eller målningsarbeten bör en utredning göras innan beslut tas. Vid byte av golv bör linoleum eller trägolv användas. Även om det finns PVC fria plastgolv idag så innehåller de ofta miljöfarliga färggranulat. Det är viktigt att se till helheten för ett material och de kemikalier som eventuellt behövs vid städning.

Skapa stimulerande och giftfri utemiljö

Undvik gummiasfalt som ibland innehåller återvunna bilddäck. Där det är möjligt använd andra material, så naturliga som möjligt.

Vid nyinköp av gungor ska däckgungor väljas bort.

Undvik tryckimpregnerat trä vid nybyggnad. Vid reparation av befintlig anläggning som består av tryckimpregnerat trä görs en helhetsbedömning av kostnaden och effekten av att byta ut allt trä till icke tryckimpregnerat trä jämfört med att göra en reparation med tryckimpregnerat trä. Barnens ålder bör beaktas vid bedömningen.